

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Ирена Георгиева Василева, Шефийлдски университет, Обединено кралство, научното направление на последната хабилитация: 2.1. Филология (английски и немски език)

за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология (приложна лингвистика - английски език), с кандидат Рамазан Бектеши.

Тема на дисертацията: „Albanian-Americans – Identity, Language Preferences and Code-Switching”

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

В дисертацията се изследват проблеми, които изобщо не са били засягани в научната литература досега, а именно феномена на превключване на езиковия код при емигранти в САЩ с роден албански език, използването на родния и английския език в различни комуникативни ситуации, смесването на двата езика и причините за това явление, както и личното усещане за национална принадлежност.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

Целите на дисертацията са ясно формулирани и включват изследване на комуникативните ситуации, които предизвикват превключване на езиковия код, езиковите механизми на това превключване, демографските и личностни характеристики, които оказват влияние върху

избора на езика, ролята на социалния статус, както и на политиката на американската държава по отношение на езика и културата на етническите малцинства. Освен това всички гореизброени фактори са свързани директно или индиректно, съзнателно или подсъзнателно, с изграждането на индивидуалната и колективната идентичност на изследваната общност.

3. Доказателства, че дисертационният труд е разработен самостоятелно.

Дисертационният труд очевидно е разработен самостоятелно, особено имайки предвид посочената в точка 1. липса на изследвания по темата. Емпиричният материал, въз основата на който се прави анализа, също е събран и обработен от автора, който принадлежи към групата на американските албанци. Може би тук трябва да се отбележи, че под обобщаващия термин „американски албанци“ в дисертацията очевидно става дума, както се вижда от проведените интервюта, за носители на албанския език като роден, които произхождат от територии на няколко различни държави (голяма част от участниците в експериментите произхождат от Косово). Последното става ясно и от картата, приложена на стр. 47 в дисертацията.

4. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Авторът демонстрира добро познаване на наличната литература по проблемите на превключването на кодовете от гледна точка на езикознанието, психолингвистиката, социолингвистиката, културологията и, доколкото е необходимо за реализиране на целите на дисертацията, на политологията. Този интердисциплинарен подход позволява да се отчетат не само езиковите характеристики на превключването на кодовете, но и да се

обяснят причините, водещи до този феномен. Тук обаче ще отбележа, че в теоретичната част прекалено много място заема историческият обзор на развитието на албанското малцинство в САЩ. От друга страна, информацията, съдържаща се в част 4.1. спомага за разбирането на сегашното състояние на общността, произтичащо от изследването, в сравнение с предходни периоди (поддържане на контакти, печатни издания и др.)

5. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Цитираната литература е използвана коректно и уместно в текста, а списъкът на цитираните източници включва 138 източника, 131 от които са на английски език, 6 – на албански и 1 – на български. Източниците отразяват адекватно състоянието на проблемите, разглеждани в дисертацията и са актуални от гледна точка на засегнатите теоретични постановки. Може би с право не са включени някои източници, които се фокусират единствено върху емигрантите, произхождащи от Албания и не отчитат лицата, говорещи албански език извън територията на тази страна.

6. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

В теоретичен аспект изследването се основа на постановката, че превключването на кодовете става в рамките на дискурса (Auer, 1998), като понятието „дискурс“ се разбира в най-широкия му смисъл, включващ не само чисто езикови, но и социални компоненти, следвайки позицията на Fairclough (1993). Последното е особено важно от гледна точка на факта, че в дисертацията се търсят социалните измерения на този феномен, които служат и до голяма степен за обяснение на причините за възникването му. Освен това се приема схващането, че превключването на кода се осъществява на всички езикови нива.

Разбирането за двуезичност следва Grosjean (1997:259), според когото “Билингвите не са сума от двама пълни или частични монолингви, а притежават уникална и специфична езикова конфигурация.”

Превключването на кода се разглежда и във връзка с политиката на мултикултурализъм в САЩ и нейното влияние върху социалните характеристики на албанското малцинство, като понятието „идентичност“ се третира от психологическа и социологическа перспектива, като се обръща по-специално внимание на разбирането на понятието ‘американска идентичност’. Тези теоретични постановки подпомагат анализа на установяването на личното усещане за идентичност при изследваната група.

7. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Методологията на изследването се основава на теорията на Appel & Muysken (1987) за шестте функции на езика, а именно: референциална, конативна (апелативна), емоционална, фатична, металингвална и поетична. Превключването на кода се обяснява с използването на една или повече функции в конкретна езикова ситуация.

Въпросите (10 на брой), включени в интервютата, следват модела на предходно изследване (Vassileva, Yankova, 2015) на превключването на кодове при български емигранти в Канада с цел сравняване на резултатите. Въпросите са насочени към извличане на информация предимно от социологически и психолингвистичен характер. Отговорите служат и за езиков анализ на превключването на кодовете, където се разглеждат отделни думи, фрази и цели изречения, както и причините за това превключване. За разлика от съпоставимото изследване на Vassileva, Yankova (2015), където интервюираните избират да говорят само на родния език, тук голяма част от тях предпочитат английски като основен език за

провеждане на интервюто. Това налага анализът на превключването на кода да се раздели на две части: дискурс, при който английският е основен (матрица) и дискурс, при който албанският е език-матрица.

8. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни. Авторът е събрал емпиричните данни, използвайки две процедури, а именно: анонимизиран въпросник, разпорстранен онлайн, и структурирани интервюта. Въпросникът е попълнен от 72 респондента, а интервютата са направени с 14 участника. Участниците и в двата експеримента са емигранти от първо поколение с роден албански език, които обаче са емигрирали на различна възраст и по различно време – фактори, които се оказват решаващи за тяхното езиково поведение и национално самосъзнание.

Описание на приносите:

Един от приносните моменти в дисертацията е краткото описание на заемките от английски в албанския език и тяхното интегриране, както и анализът на разликите в синтаксиса на двата езика. Въпреки че това описание не претендира да бъде изчерпателно, то спомага за изясняване на повечето явления в процеса на превключване на кодовете в шестата част. Освен това се обобщават и обогатяват малкото съпоставителни изследвания на двата езика, повечето от които са доста стари.

Резултатите от анонимния онлайн въпросник дават ясна представа за множество социокултурни характеристики на албанската общност в САЩ и отчитат причините, които предизвикват превключване на кода с оглед на шестте функции на езика така, както ги виждат пробантите. Това дава възможност впоследствие „вътрешното усещане“ за тези причини да се сравни с реалната езикова практика, демонстрирана в анализа на интервютата.

Интервютата също доизграждат образа на американските албанци от социокултурна, психолингвистична и личностна гледна точка. Тук, както и при последващия анализ на случаите на превключване на кодовете, прави впечатление старанието на автора да достигне до дълбоките причини от предимно историко-политически и личностен характер за обясняване на поведенческите характеристики на общността.

Същинското превключване на кода е изследвано в детайли и на езикови нива, като се търси обяснение на причините за всеки конкретен случай и се описват морфосинтактичните и дискурсивни промени, произтичащи от това превключване.

В заключението умело се обобщават резултатите от изследването по отношение на демографския и социокултурен профил на американските албанци, проблема за тяхната идентичност, както и избора на език в зависимост от контекста на комуникативната ситуация и превключването на езиковия код във връзка с факторите, които го предизвикват.

В края на дисертацията авторът демонстрира способност за самокритичност, като посочва ограниченията на разработката в теоретичен и практически план, като предлага интересни идеи за бъдещи разработки в областта.

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията и нейните приноси моменти.

Мнения, препоръки и бележки:

- При публикуване на дисертационния труд бих препоръчала да се съкрати обзорната част (4.1.), като при възможност се разшири частта, съпоставяща албанския с английския език. Последното може да бъде обект и на отделна публикация с оглед на ограничения брой съпоставителни изследвания на двата езика.

- Както е посочено в края на дисертацията, броят на интервюираните албаноговорещи американци не е представителен, така че последващи изследвания в тази насока с повече представители на общността биха потвърдили (или отхвърлили) част от изводите, направени в този труд.

Заключение: Общата ми оценка за дисертационния труд, автореферата и научните публикации на Рамазан Бектеши е положителна. Докторантът несъмнено притежава задълбочени теоретични знания за самостоятелни интердисциплинарни научни изследвания в областта на съпоставителното езикознание, превключването на езиковия код и установяването на националната идентичност сред емигрантски общности. Дисертационният труд съдържа оригинални научно-приложни приноси. Структурата и съдържанието на представените дисертационен труд и автореферат напълно отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и правилниците за прилагането му в НБУ. Това ми дава основание да предложа да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор” на Рамазан Бектеши в професионално направление 2.1. “Филология (приложна лингвистика - английски език)”.

Цитирани източници:

Appel, R., Muysken, P. (1987). *Language Contact and Bilingualism*. London: Edward Arnold.

Auer, J. C. P. (1998). *Code-switching in conversation: language, interaction and identity*. London: Routledge.

Fairclough, N. (1993). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Grosjean, F. (1997). Processing mixed language: issues, findings, and models. In A.M. de Groot and J.F. Kroll (eds). *Tutorials in Bilingualism*. NJ: Lawrence Erlbaum. pp. 225-54.

Vassileva, I., Yankova, D. (2015). Observations on the Language of First Generation Bulgarian Immigrants to Canada. *International Journal of Canadian Studies* 52, 39-59.

Дата 30.08.2019

Шефийлд, Великобритания

Подпис: I. Vassileva

(проф. д-р И. Василева)